

С. К. Костючков

**ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ
ОСВІТИ: КОНВЕРГЕНТНІСТЬ, ПЛЮРАЛІСТИЧНІСТЬ ТА
ІМПЛІКАНТНІСТЬ НАЯВНИХ ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ**

В своїх теоретичних побудовах ми виходимо з необхідності обґрунтування того факту, що сучасному періоду розвитку суспільства притаманною є поліпарадигмальність освіти – існуючі в науково-практичному просторі парадигми взаємодоповнюють одна іншу, конвергують та мають культурно-історичну наступність; водночас парадигми освіти носять міждисциплінарний характер, вирізняються спрямованістю на дотримання інтересів людини, суспільства й держави, змістовою плюралістичністю, гармонізацією різноманітних підходів, міжпарадигмальною імплікацією, відкритістю до комунікації; також парадигми освіти ураховують (принаймні, мають зважати на...) певну залежність освітньої системи від різноманітних суспільних інституцій.

Визначення й обґрунтування парадигми сучасної освіти імпліцитно вимагає дотримання ряду вимог, урахування яких дозволяє ефективно пояснювати й прогнозувати процеси розвитку системи освіти та які є принципами побудови самих освітніх парадигм. Сюди можна віднести принцип розвитку людини, індивіда, особистості, громадянина як мету освітнього процесу; відповідність шляхів розвитку освіти, її тенденцій та перспектив генеральним напрямам розвитку суспільства; визначення взаємозв'язків освіти з наближеними до неї соціальними інститутами й системами: родиною, культурою, наукою, державою тощо.

Безумовно, кожна історична епоха продукує характерну для неї освітню парадигму, що розглядається суспільством як найбільш приваблива модель організації освітнього й виховного процесу в даних соціальних, політичних, економічних і культурних умовах. Зasadничими філософськими питаннями, необхідними у постановці при визначенні

характерних ознак визначеної освітньої парадигми постають такі: чому навчають, як навчають, для чого навчають і виховують людину в даний час і в конкретному місці. Парадигмальні характеристики освіти визначаються соціальними умовами, що її породжують. У відповідності з кількома глобальними соціальними революціями відбуваються й зміни в освітній діяльності.

Парадигмальна освітня революція періоду індустріального суспільства розпочинається в часи виникнення й подальшого розвитку індустріального суспільства та завершується в наш час, в епоху постіндустріального суспільства. В постіндустріальному суспільстві розпочалася парадигмальна освітня революція інформаційної епохи; посткласична філософсько-освітня парадигма і зараз перебуває в процесі формування основних її елементів та формулювання завдань освітнього розвитку. В межах цієї парадигми реалізується перетворення сфери освіти на основну сферу життєдіяльності людини й суспільства та докорінне переформатування освітньої діяльності в контексті забезпечення оптимальних умов для саморозвитку й самореалізації особистості, гармонізацію відносин між людиною, суспільством та природою, забезпечення перспективи виживання людства.

У постіндустріальну епоху освітня сфера стала однією з рушійних сил науково-технічного прогресу, набула значення сфери державної політики, реалізувала перезавантаження ціннісного контенту в напрямі пріоритетності гуманних, загальнолюдських цінностей, стала загальнодоступною, без жорстко визначеної соціальної диференціації. В цей же час конституювалася педагогічна наука. вся система освіти почала функціонувати на науково обґрунтованій основі. Функціональний імператив освітньої сфери розпочав трансформацію, переорієнтовуючись на розвиток особистості як пріоритетну ціль у порівнянні з завданнями професійної підготовки [2].

Слід зауважити, що поняття парадигмальної освітньої революції вбачається вельми продуктивним у процесі аналізу стану освіти в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світу, насамперед тому, що людська цивілізація в умовах першої чверті XXI століття знаходиться в пункті біфуркації: в перспективі – або зникнення людства з обличчя планети, або вироблення та реалізація шляхів розумного управління процесом подальшого суспільного розвитку.

Проблема розроблення парадигми сучасної освіти була актуалізована Всесвітньою конференцією ЮНЕСКО з вищої освіти, яка відбулася в Парижі ще у жовтні 1998 року. Конференція задекларувала, що в зв'язку з необхідністю «культурного, соціально-економічного й екологічного стійкого розвитку людства, націй та співтовариств, перед вищою освітою постають грандіозні завдання, що вимагають її найрадикальнішого перетворення та відновлення, піддавати якому її ще ніколи не доводилося» [1]. Цілком закономірно ЮНЕСКО проголосила XXI століття «Ерою освіти» та визначила пріоритетність питань стосовно глобальних тенденцій розвитку вищої освіти. В підсумковому документі конференції «Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи та практичні заходи» були сформульовані нові орієнтири розвитку вищої освіти:

- забезпечення рівноправного доступу до вищої освіти;
- концепція освіти впродовж усього життя;
- здійснення переходу від виховання громадянина певної країни до формування громадянина світу, людини відповідальної, чиї освіченість та мораль відповідатимуть рівню складності тих завдань, які їй доведеться вирішувати на рівні світових вимог;

- гармонізація відносин з ринком праці, передбачення суспільних потреб за рахунок цільового розвитку підприємницьких навичок випускників вищих навчальних закладів згідно із соціальним запитом і сприяння їх працевлаштуванню;

- інноваційний підхід до освіти, оновлення її змісту, пошук нових методів підготовки, організації практики, засобів навчання тощо;
- поступова зміна пріоритетів і співвідношення у вивченні та викладанні природничих наук і перехід лідерства до наук «людського» напрямку;
- дотримання принципової політики підбору й формування кадрового складу освітян, стимулювання їх до інноваційної науково-педагогічної діяльності, забезпечення належним професійним і фінансовим статусом;
- забезпечення координованої форми співробітництва систем, інститутів та навчальних програм з метою уніфікації стандартів підготовки фахівців у різних країнах світу;
- розгляд майбутніх фахівців як головних партнерів і відповідальних осіб в оновленні вищої школи;
- налагодження ефективного міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти [1].

Підкреслюючи парадигмальність освіти, точніше, її поліпарадигмальність, слід зазначити, що вироблення науковою спільнотою єдиної, інтегральної освітньої парадигми, актуальної для даної сучасності вбачається етіологічно неможливим; причина, як вже було зазначено вище, в плюралістичному характері сучасності – якщо вона множинна, відповідно, й моделі і механізми засвоєння такої сучасності мають бути настільки ж множинними та різноманітними.

Список використаних джерел

1. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры. – Париж, 1998. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.anoitt.ru/students/deklaracia.php>.
2. Романенко М. І. Філософія освіти: історія і сучасність: монографія / М. І. Романенко. – Дніпропетровськ: Промінь, 2001. – 180 с.

